

Artykuły

Przemysław Krawczyk

ZAŻALENIE NA POSTANOWIENIE W PRZEDMIOCIE WNIOSKU O UCHYLENIE ZABEZPIECZENIA MAJĄTKOWEGO – UWAGI NA TLE ART. 293 § 3 KODEKSU POSTĘPOWANIA KARNEGO

Ustawodawca stworzył wiele instytucji mających na celu ochronę prawidłowego toku postępowania karnego. Instytucjami takimi są bez wątpienia środki zapobiegawcze oraz środki przymusu. Analiza zawarta w artykule dotyczy możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie środka przymusu w postaci zabezpieczenia majątkowego wydanego w wyniku wniesienia przez oskarżonego (podejrzanego), czy też jego obrońcę, wniosku o uchylenie lub zmianę postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego. Wszak zgodnie z wolą ustawodawcy na postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego przysługuje zażalenie (art. 293 § 3 Kodeksu postępowania karnego¹), to nie jest do końca jasne, na jakiej podstawie i czy w ogóle oskarżony (podejrzany), a także jego obrońca, uprawnieni są do składania wniosku w przedmiocie uchylenia lub zmiany postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego. Jeżeli by nawet przyjąć, że wymienione podmioty uprawnione są do wniesienia takiego wniosku, mogą pojawić się problemy powiązane immanentnie z uprawnieniem do zaskarżenia decyzji procesowej wydanej w przedmiocie tegoż wniosku powiązane z ograniczeniem temporalnym wnoszenia środków zaskarżenia wynikającym z art. 254 § 2 k.p.k. Ponadto nie jest także przedmiotem powszechnej zgody – jeśli już

¹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.), dalej k.p.k.

przyjąć możliwość wniesienia zażalenia – który sąd właściwy będzie do rozpoznania wniesionego środka zaskarżenia. Konkurują bowiem w tym przypadku dwa poglądy. Pierwszy, że w przedmiocie właściwości znajduje zastosowanie wprost art. 254 § 3 k.p.k., oraz drugi, że konieczne jest przyjęcie właściwości sądu na zasadach ogólnych.

I

Wydaje się, że rozważania mające być tu prowadzone zacząć należy – niestety – od powtórzenia truizmu, że zabezpieczenie majątkowe jest środkiem przymusu, a nie jest ono środkiem zapobiegawczym. Zabezpieczenie majątkowe – w odróżnieniu od środków zapobiegawczych – nie zmierza do „zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego”. Instytucja ta została pomyślana jako zabezpieczenie wykonania przyszłego orzeczenia, w którym sąd – w związku z popełnionym przestępstwem – może orzec grzywnę, świadczenie pieniężne, przepadek, środek kompensacyjny lub zwrot pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej, jaką sprawca osiągnął z popełnionego przestępstwa, albo jej równowartości, a także wykonania przyszłego orzeczenia o kosztach procesu. Zabezpieczenie majątkowe może być zastosowane wobec oskarżonego (podejzranego)² tylko w sytuacji, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia będzie niemożliwe albo znacznie utrudnione (*arg. ex art.* 291 § 1 k.p.k.).

W świetle powyższego uprawniona zdaje się być konstatacja, że zakres zastosowania zabezpieczenia majątkowego zorientowany jest na nieco inne cele niż środki zapobiegawcze. Zauważyć trzeba, że do samego zastosowania tego środka nie jest konieczne wypełnienie przesłanki „zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania”. Środki zapobiegawcze zabezpieczają postępowanie w danym momencie, zabezpieczenie majątkowe orzekane jest zaś *pro futuro*, chodzi tu bowiem o wykonanie orzeczenia, które to w wyniku prowadzonego postępowania ma zapasć, a nie chronienie samego postępowania jako takiego przed bezprawnymi sposobami jego utrudnienia³. Trafnie w tym kontekście zauważa Jerzy Skorupka, że zabezpieczenie majątkowe spełnia w tym zakresie funkcję prewencyjną – w ten sposób, że uniemożliwia oskarżonemu (podejzranemu) „ukrycie, zbycie, zniszczenie czy wyzbycie się w inny sposób korzyści osiągniętych z przestępstwa bądź mienia pozwalającego na zaspokojenie

² Dla pełnej jasności warto wskazać, że zabezpieczenie majątkowe może być stosowane także wobec właściciela mienia zagrożonego przypadkiem – art. 45 § 2 ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2023 r. poz. 403 ze zm.), dalej k.k. – czyli podmiotu, który może obciążać tzw. konfiskata rozszerzona (art. 291 § 1 *in fine* k.p.k.).

³ Zob. P. Starzyński, *Zabezpieczenie majątkowe w postępowaniu przygotowawczym*, „Prokuratura i Prawo” 2005/7–8, s. 35–40; J. Tylman (w:) *Polskie postępowanie karne*, T. Grzegorzczak, J. Tylman, Warszawa 2005, s. 508; S. Waltoś, *Proces karny*, Warszawa 2008, s. 413; J. Skorupka (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, Legalis/el., komentarz do art. 291.

roszczenia pokrzywdzonego lub Skarbu Państwa⁴. Wątpliwy pod względem aktualności jest w tym zakresie pogląd wyrażony przed laty przez Sąd Apelacyjny w Katowicach, że „przesłanką warunkującą dopuszczalność zastosowania środka przymusu w postaci zabezpieczenia majątkowego jest istnienie wyłącznie dużego prawdopodobieństwa, że oskarżony dopuścił się popełnienia zarzuconego mu czynu, nie zaś pewne ustalenie tej okoliczności, gdyż ostateczne ustalenie sprawstwa i winy oskarżonego nastąpi dopiero na etapie wyrokowania. Sąd orzekając w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego nie może dokonywać merytorycznej oceny materiału dowodowego pod kątem tego, czy wysokość zarzuconej oskarżonemu szkody jest prawidłowa. Okoliczność ta stanie się przedmiotem oceny sądu właściwego w fazie wyrokowania. Na obecnym etapie postępowania sąd jest zobowiązany do oceny czy w stosunku do oskarżonego zachodzi na tyle wysokie prawdopodobieństwo, że dopuścił się on zarzuconego mu czynu, iż zasadnym jest stosowanie omawianego środka przymusu⁵. Nie należy bowiem zatracić z pola widzenia, że ustawodawca wymaga „uzasadnionej obawy” wyzbycia się majątku przez oskarżonego (podejrzanego), samo prawdopodobieństwo popełnienia przezeń przestępstwa nie może umykać rozważaniom sądu (organu postępowania), ale też nie może stanowić wyłącznej podstawy. Argumentacja taka pośrednio zezwala na automatyczne stosowanie zabezpieczenia majątkowego *in abstracto* wobec każdego oskarżonego (podejrzanego), podczas gdy postępowanie w tym przedmiocie powinno być automatyzmu pozbawione⁶.

⁴ Zob. J. Skorupka (w:) *Kodeks...*, komentarz do art. 291.

⁵ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 16.09.2015 r. (II AKz 528/15), LEX nr 1959445.

⁶ Trafnie wskazuje się w judykaturze, że „zabezpieczenie majątkowe jako ograniczające uprawnienia majątkowe powinno być stosowane tylko wtedy, gdy istnieje realna obawa uniemożliwienia wykonania zapadłych rozstrzygnięć, w tym obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem. Treść art. 291 k.p.k. wskazuje, że wydanie orzeczenia o zabezpieczeniu majątkowym jest fakultatywne, zatem potrzeba, by sąd oceniający tę obawę doszedł do przekonania, iż bez zabezpieczenia orzeczenia nie da się w przyszłości wykonać lub będzie to znacznie utrudnione” – zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 12.07.2018 r. (II AKz 297/18), „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2018/10, poz. 47, LEX nr 2635945. Nie można nie podzielić poglądu wyrażonego w orzecznictwie, że „w stosowaniu zabezpieczenia majątkowego wykluczony jest jakikolwiek automatyzm ograniczający się do postawienia na etapie postępowania przygotowawczego zarzutu konkretnej osobie, jako wystarczającego dla zastosowania zabezpieczenia majątkowego, bez jednoczesnego wykazania, że zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, iż zagrożone w przyszłości będzie wykonanie orzeczenia o charakterze finansowym (...) Tym samym za niedopuszczalne należy uznać jedynie powoływanie się w uzasadnieniu postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym w sposób ogólnikowy na fakt prowadzenia samego postępowania *in personam*, z pominięciem, że zabezpieczenie majątkowe ze względu na to, że wkracza w sferę praw obywatelskich, powinno być stosowane w wypadkach, gdy konkretne okoliczności wskazują, że oskarżony (lub podejrzany) może udaremnić wykonanie w przyszłości orzeczenia sądowego. Środek ten może więc być stosowany wyjątkowo i nie może być zasadą prowadzonego postępowania karnego” – zob. postanowienie Sądu Rejonowego w Mińsku Mazowieckim z 20.01.2022 r. (II K 1271/21), LEX nr 3291420.

Z uwagi jednak na optykę niniejszego opracowania, a także jego dość wąsko zakrojony zakres, nie jest wskazane prowadzenie dalszych rozważań natury ogólnej w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego. Niemniej jednak z góry zaznaczyć trzeba, że pewne odniesienia – siłą rzeczy – w dalszej części niniejszego artykułu mogą okazać się nieuniknione.

II

Zgodnie z treścią art. 293 § 3 *in principio* k.p.k. na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego przysługuje zażalenie. Ustawodawca wymaga także, aby art. 254 § 2 k.p.k. stosować przy tym odpowiednio, co oznacza, że na postanowienie w przedmiocie wniosku oskarżonemu zażalenie przysługuje tylko wtedy, gdy wniosek został złożony po upływie co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania wcześniejszego postanowienia w przedmiocie środka przymusu.

Na kanwie powyższego pojawić się mogą przynajmniej trzy problemy, a mianowicie:

- 1) trudność w jasnym określeniu, czy chodzi o jakiekolwiek postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego, czy ostateczne postanowienie w tymże przedmiocie;
- 2) możliwość wniesienia wniosku o zmianę/uchylenie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym;
- 3) trudność związana z wyborem sądu właściwego do rozpoznania zażalenia w przedmiocie wniosku o zmianę/uchylenie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym.

W miejscu tym dla zachowania jasności wyводу konieczne staje się omówienie trzech wskazanych wyżej zagadnień osobno, aby w końcowej części wyciągnąć pewne wnioski płynące z prowadzonych tutaj rozważań.

III

Ustawodawca w art. 293 § 3 zd. 2 k.p.k. wprowadził do systemu prawa karnego procesowego odesłanie do art. 254 § 2 k.p.k., w myśl którego uprawnienie do wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie stosowania środków zapobiegawczych przysługuje tylko wtedy, gdy „wniosek został złożony po upływie co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania postanowienia w przedmiocie środka zapobiegawczego”. Przepis ten znajduje odpowiednie zastosowanie do środka odwoławczego w przedmiocie środka przymusu w postaci zabezpieczenia majątkowego (*arg. ex art. 293 § 3 k.p.k.*).

Kwestią wstępną – jaką zdaje się należy wyjaśnić – jest znaczenie ustawowego wyrażenia „stosowanie przepisów odpowiednio”. Nie decydując się na przytaczanie w tym miejscu rozległych rozważań dogmatyczno-lingwistycznych, posłużyć się można – skądinąd trafnym – poglądem wyrażonym w judykaturze, według którego przypomnieć tylko należy, że w „teorii prawa dominuje

pogląd, iż odpowiednie stosowanie określonych przepisów nie jest czynnością o jednolitym charakterze. W tym zakresie da się bowiem wyróżnić co najmniej trzy grupy. Do pierwszej zalicza się sytuacje, gdy przepisy prawa mają być stosowane bez żadnych zmian w ich dyspozycji. Do drugiej grupy wypadki, gdy odnośne przepisy będą stosowane po określonych modyfikacjach. Do trzeciej zaś zalicza się natomiast te wszystkie przepisy, które w ogóle nie mogą być stosowane do drugiego zakresu odniesienia, głównie ze względu na ich bezprzedmiotowość bądź też całkowitą sprzeczność z przepisami ustanowionymi dla tych stosunków, do których miałyby one być stosowane odpowiednio⁷. Powyższe nie oznacza jednak, że w danej sytuacji sposób rozumienia „odpowiedniego stosowania” zależy tylko od niczym nieskrępowanej woli organu orzekającego. Organ ten powinien w sposób jasny i zrozumiały wyjaśnić merytoryczną podstawę wyboru przyjętego przez niego za podstawę zastosowania danych przepisów. Nie można bowiem zatracić z pola widzenia, że wybór ten – jeśli ustawa przewiduje taką możliwość – może zostać poddany ewaluacji co do jego słuszności przez organ *ad quem*. Zwrócić uwagę należy na pogląd wyrażony w doktrynie, że „odpowiednie stosowanie wskazanego powyżej przepisu oznacza, iż oskarżonemu (podejrzanemu) oraz jego obrońcy (nie dotyczy to innych stron) w przypadku złożenia wniosku o uchylenie lub zmianę zabezpieczenia majątkowego przysługuje zażalenie tylko wtedy, gdy wniosek został złożony po upływie co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania poprzedniego postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego (...) wspomniany powyżej termin 3 miesięcy należy liczyć od dnia wydania postanowienia wobec oskarżonego (podejrzanego), który nosi się z zamiarem wniesienia środka zaskarżenia na postanowienie o nieuwzględnieniu wniosku o jego uchylenie lub zmianę”⁸. W miejscu tym warto także przytoczyć pogląd R.A. Stefańskiego, że „aby oskarżony mógł zaskarżyć niekorzystne dla niego postanowienie, musi złożyć (środek zaskarżenia – przyp. P.K.) po upływie co najmniej 3 miesięcy od wydania jakiegokolwiek postanowienia w przedmiocie środka zapobiegawczego (...). Termin 3-miesięczny biegnie *verba legis* «od dnia wydania w przedmiocie środka zapobiegawczego»; ustawa nie precyzuje, iż ma to być prawomocne postanowienie, a więc trzeba przyjąć, że nie chodzi o postanowienie prawo-

⁷ Zob. uchwała składu 7 sędziów SN z 28.09.2006 r. (I KZP 8/06), OSNKW 2006/10, poz. 87; J. Nowacki, *Analogia legis*, Warszawa 1966, s. 142; A. Błachnio-Parzych, *Przepisy odsyłające systemowo (wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2003/1, s. 43–45; J. Nowacki, *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa*, „Państwo i Prawo” 1964/3, s. 370–371. Warto w tym przedmiocie zauważyć, że trudno jest sobie wyobrazić sytuację, w której ustawodawca odsyła do przepisów, które w konkretnej sytuacji zastosowane być nie mogą. Wszakże „jeżeli ustawodawca odsyła do konkretnego przepisu odniesienia i formułuje nakaz jego «odpowiedniego» zastosowania, to takie «odpowiednie» zastosowanie jest w ogóle możliwe”, zob. A. Korzeniewska-Lasota, *Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów. Część 1. Zagadnienia ogólne*, „Palestra” 2013/9–10, s. 75.

⁸ Zob. K. Eichstaedt (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2022, t. 1, komentarz do art. 293, teza 5.

mocne”⁹. W miejscu tym warto pochylić się nad samym znaczeniem określenia „jakiegokolwiek”. Zgodnie ze słownikową definicją zwrot „jakiegokolwiek” oznacza „zaimek nieokreślony, komunikujący dowolność lub obojętność wyboru, np. poszukaj sobie jakiegokolwiek pracy” bądź „zaimek komunikujący, że cecha danego obiektu lub stanu rzeczy jest nieistotna z punktu widzenia tego, o czym mowa w wypowiedzeniu nadrzędnym, np. jakiegokolwiek masz kłopoty, skorzystaj z pomocy rodziców”¹⁰. Zatem jeśli termin trzymiesięczny liczy się od wydania „jakiegokolwiek” poprzedniego postanowienia w przedmiocie środka przymusu, a co więcej – ustawa nie wymaga, ażeby ono było prawomocne. Przyjęcie wykładni, podług której wymagane jest, ażeby upłynęły trzy miesiące od „ostatniego” postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego, prowadzić może na manowce. Przyjmując bowiem powyższy pogląd za słuszny, można dojść do wniosku, że niezależnie czy środek przymusu stosowany jest miesiąc, dwa czy osiem, jeśli zostanie złożony wniosek i zostanie wydane niekorzystne postanowienie, to *verba legis* wyłączona jest możliwość zaskarżenia tego postanowienia niezależnie od tego, przez jaki czas faktycznie środek był stosowany. Taka wykładnia stoi w jawnej sprzeczności z ogólną zasadą zaskarżalności postanowień w przedmiocie stosowania środków przymusu. Oczywiście zdawać sobie należy sprawę, że założenie o spójności systemu prawa jest raczej niedoścignionym wzorcem oraz swoistym założeniem koncepcyjnym, niemniej taka rażąca sprzeczność, i to w obrębie „jednego przedmiotu”, nie tylko stawiałaby racjonalność ustawodawcy pod znakiem zapytania, ale także wprowadzałaby normy prawne, które pod płaszczykiem ochrony praw oskarżonego (podejrzanego) *de facto* czyniłyby prawa, które chronić mają, bezprzedmiotowymi. Taka schizofreniczna rzeczywistość¹¹ nie ma miejsca bytu na gruncie prawa, a zwłaszcza prawa karnego.

Reasumując powyższe rozważania, wskazać należy, że skoro ustawa wymaga – aby uzyskać prawo zaskarżalności – ażeby upłynęły trzy miesiące od wydania postanowienia w przedmiocie zastosowania środka zapobiegawczego czy też zabezpieczenia majątkowego oraz nie wymaga prawomocności postanowienia, to przyjąć można, że chodzi tu o pierwsze postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego, a także zabezpieczenia majątkowego. Nie jest także istotne, czy zostało ono później zmienione, czy też uchylone, wszak w tym przedmiocie istotna jest jedynie data wydania postanowienia w przedmiocie zastosowania zabezpieczenia majątkowego¹². Nie może być tu mowy o ostatnim chronologicz-

⁹ R.A. Stefański, *Ograniczona zaskarżalność postanowień w przedmiocie środka zapobiegawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2000/10, s. 131–135.

¹⁰ *Słownik języka polskiego* pod red. W. Doroszewskiego, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/jakiegokolwiek>, (dostęp: 28.03.2023 r.).

¹¹ Autor w tym miejscu nie decyduje się na rozważania w przedmiocie związku prawa z rzeczywistością, a także zagadnienia obiektywnego istnienia bytów i prawa. Wszakże jakkolwiek może być to interesujące i ważne z punktu widzenia dyskursu filozoficznego, tak w przedmiocie niniejszego artykułu wnosi niewiele.

¹² Por. K. Eichstaedt (w:) *Kodeks...*, komentarz do art. 293, teza 5.

nie postanowieniu w przedmiocie stosowania zabezpieczenia majątkowego, tylko powinno chodzić o postanowienie, na podstawie którego środek ten po raz pierwszy został zastosowany. Każdorazowe postanowienie w przedmiocie środka przymusu w postaci zabezpieczenia majątkowego może zmieniać jego zakres – czy to *in plus* dla oskarżonego (podejrzanego), czy *in minus* w odniesieniu do sytuacji oskarżonego (podejrzanego) – nie zmieniając jednak samej „substancji” zastosowanego środka. Po raz wtóry wskazać należy, że wykładnia, według której każdorazowy wniosek – niezależnie od czasu stosowania środka – o zmianę bądź uchylenie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym swoiście blokowałby możliwość zaskarżenia decyzji wydanej w przedmiocie tego wniosku, a ponadto regulacja taka prowadziłaby do ograniczenia praw jednostki, a w zasadzie czyniłaby z nich atrapę. Takie działanie powinno uruchamiać – skądinąd uzasadnione – oburzenie i wątpliwości już choćby na gruncie zasady proporcjonalności ograniczania ustawowo przyznanych praw.

Niezależnie od podniesionych powyżej argumentów wskazać należy, że wszystkie przepisy prawa powszechnie obowiązującego nie tylko muszą być wykładane w zgodzie z tzw. systemem danej gałęzi prawa, ale także – i przede wszystkim – podlegać muszą wykładni prokonstytucyjnej. Jak się podnosi w doktrynie, „prokonstytucyjna wykładnia to bowiem proces uzgadniania odpowiednich regulacji z Konstytucją. Nasączania ich konstytucyjną aksjologią, gwarancjami, zasadami. Sposób korygującego podejścia do prawa, gwarantujący realizację zasady pierwszeństwa Konstytucji”¹³. A zatem w tenże też sposób wykladać należy wolę ustawodawcy wyrażoną w art. 254 § 2 k.p.k. W postępowaniu karnym nie chodzi przecież o wygodę czy też swoiste odciążanie organów postępowania, tylko o wypełnienie celów postawionych tak przez ustrojodawcę, jak i ustawodawcę, a jednym z nich jest także prowadzenie postępowania tak, ażeby nie zostały naruszone prawa podmiotowe przysługujące oskarżonemu (podejrzanemu). Z uwagi także na spójność systemu podnieść należy, że skoro oskarżony (podejrzany) jest uprawniony do składania wniosków o zmianę lub/i uchylenie stosowanych wobec niego środków zapobiegawczych, to nieracjonalne zdaje się być pozostawienie decyzji w przedmiocie tychże wniosków tylko w zakresie dyskrecjonalnej władzy organów postępowania przygotowawczego czy też już nawet jurysdykcyjnego (*arg. ex art.* 254 § 1 k.p.k.). Szczególną uwagę poświęcić też należy temu, że skoro prokurator jest tzw. *dominus litis* w postępowaniu przygotowawczym, tak też ocena podjętych przez niego decyzji procesowych, a zwłaszcza w zakresie stosowanych środków przymusu, powinna podlegać kontroli sądowej. Odmawiając tego jednostce, dokonujemy – bez potrzeby szukania eufemizmów – pogwałcenia przysługujących jej praw, a co więcej zaburzamy model rzetelnego procesu¹⁴. Zaczepić

¹³ M. Gutowski, P. Kardas, *Sądowa kontrola konstytucyjności prawa. Kilka uwag o kompetencjach sądów powszechnych do bezpośredniego stosowania Konstytucji*, „Palestra” 2016/4, s. 7.

¹⁴ Por. P. Wiliński, *O koncepcji rzetelnego procesu* (w:): *Rzetelny proces karny. Materiały konferencji naukowej*. Trzebiezowice 17–19.09.2009 r., red. J. Skorupka, W. Jasiński, Warszawa 2010, s. 174.

można zatem wykładnię art. 293 § 2 w zw. z art. 254 § 2 k.p.k. w Konstytucji, w przeciwnym razie spowodować możemy przypisanie niemalże władzy absolutnej prokuratorowi w postępowaniu przygotowawczym. Takie rozwiązanie powinno budzić sprzeciw z punktu widzenia zasady demokratycznego państwa prawnego oraz trójpodziału władzy. Nie może umknąć z pola widzenia to, że prokuratura i prokuratorzy powołani zostali przez ustawodawcę nie tylko do „ścigania”, ale także muszą oni wypełniać i rolę gwarancyjną dla ochrony praw jednostki (*arg. ex art. 2 in fine Prawa o prokuraturze*¹⁵).

W kontekście powyższych rozważań warto jedynie zasygnalizować, że aktualnie toczy się dyskusja nad tzw. rozproszoną kontrolą konstytucyjności przepisów. Wskazuje się w doktrynie, że „koncepcja oparta na obowiązku dokonywania przez sądy powszechne oraz sądy administracyjne prokonstytucyjnej wykładni aktów prawnych, nie tylko umożliwiającą uzgadnianie konkretnego aktu prawnego z Konstytucją w ramach prowadzonego na potrzeby jednostkowego rozstrzygnięcia procesu wykładni, ale także stwarzającej możliwość odmowy stosowania określonej normy, nie podważa w żadnym zakresie sensowności funkcjonowania europejskiego modelu badania konstytucyjności aktów prawnych w trybie procedury abstrakcyjnej kontroli norm sprawowanej przez Trybunał Konstytucyjny. Kompetencja TK ma bowiem szczególnie charakter i odnosi się do wypadków, w których niezbędne jest derogacyjne rozstrzygnięcie kwestii konstytucyjności danego aktu prawnego w sposób powszechnie wiążący, w trybie kontroli abstrakcyjnej. Taka potrzeba ujawniać się może także w razie pojawienia się rozbieżności co do sposobu dokonywania prokonstytucyjnej wykładni przez sądy powszechne lub sądy administracyjne, w szczególności zaś wówczas, gdy z uwagi na konstytucyjne wartości pojawi się konieczność rozstrzygnięcia kwestii zgodności z Konstytucją lub określenia przesłanek tej zgodności w sposób powszechnie obowiązujący”¹⁶.

IV

Analizując obecnie obowiązujące przepisy, można postawić pytanie, czy wniosek o uchylenie/zmianę postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym jest w ogóle dopuszczalny. *Expresis verbis* ustawodawca nie wskazuje – jak w przypadku środków zapobiegawczych – że oskarżony (podejrzany) może składać wnioski w każdym czasie o zmianę bądź też uchylenie zastosowanego środka przymusu. Brak jest zatem ustawowej podstawy do składania przedmiotowego wniosku¹⁷. Niemniej jednak podstawy upatrywać można właśnie w – między innymi – odesłaniu do

¹⁵ Ustawa z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1247 ze zm.).

¹⁶ Zob. M. Gutowski, P. Kardas, *Sądowa...*, s. 22; zob. także W. Sanetra, *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji RP przez Sąd Najwyższy*, „Przegląd Sądowy” 2017/2, s. 5–29.

¹⁷ Por. Ł. Chmielniak, M. Klonowski, A. Rychlewska-Hotel, J. Zagrodnik, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji 2019*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2020, LEX/el., komentarz do art. 293.

odpowiedniego stosowania art. 254 § 2 k.p.k. Wszakże zupełnie irracjonalne byłoby wprowadzanie cezury czasowej na możliwość zaskarżania środka przymusu po wydaniu postanowienia w przedmiocie wniosku, jeśli samo złożenie wniosku było niedopuszczalne. Utworzona zostałaby bowiem „ścieżka zaskarżenia” pozbawiona właśnie podstawy do wydania orzeczenia, które mogłoby zostać zaskarżone. W tej mierze wspomnieć należy, że jeśli nie dopuścić możliwości wnoszenia o zmianę czy też uchylenie środka przymusu w postaci zabezpieczenia majątkowego, zażalenia przysługiwałyby na postanowienia w przedmiocie tego środka wydane tylko z urzędu, zamykając tym samym drogę jednostce do aktywnego uczestniczenia w postępowaniu karnym poprzez wyłączenie uprawnienia postulacyjnego oskarżonego (podejrzanego). Brak ustawowej regulacji bądź też odesłania również do § 1 art. 254 k.p.k. poczytany może zostać jako swoiste niedbalstwo – żeby nie powiedzieć niechlujstwo – ustawodawcy. Niemniej jednak – na co też uwagę zwraca J. Zagrodnik – podstawy do wniesienia takiego wniosku poszukiwać można w art. 9 § 2 k.p.k., a dodatkowego umocowania szukać w art. 291 § 4 k.p.k.¹⁸ Nie można bowiem pominąć także tego (ocierając się o truizm), że jakkolwiek co do zasady postępowanie karne prowadzone przeciwko osobie jest postępowaniem prowadzonym na jej niekorzyść, ale nie można usprawiedliwiać tym samym odmówienia tejże osobie swoistych przejawów jej aktywności. Zrozumiałe jest, że muszą istnieć mechanizmy blokujące obstrukcję działania wymiaru sprawiedliwości, ale też nie można na ołtarzu ekonomiki postępowania i jego szybkości poświęcać uprawnień przysługujących jednostce.

V

Problematyczne może wydawać się ustalenie sądu właściwego do rozpoznania zażalenia na postanowienie wydane w wyniku złożonego przez obrońcę oskarżonego (podejrzanego) wniosku o uchylenie bądź zmianę postanowienia w przedmiocie stosowania środka przymusu w postaci zabezpieczenia majątkowego. Istnieje pokusa, ażeby również odpowiednio zastosować art. 254 § 3 k.p.k. i skierować niniejsze zażalenie do tego samego sądu, przed którym sprawa się toczy¹⁹. W tym kontekście wspomnieć należy, że w przypadku zażalenia na dalsze stosowanie środka zapobiegawczego ustawodawca zdecydował

¹⁸ J. Zagrodnik (w:) Ł. Chmielniak, M. Klonowski, A. Rychlewska-Hotel, J. Zagrodnik, *Kodeks...*, komentarz do art. 293.

¹⁹ Co prawda ustawodawca w art. 125 k.p.k. niejako wprowadza okoliczność, dzięki której ów środek zaskarżenia mógłby zostać przekazany do sądu właściwego do jego rozpoznania. Tyle tylko, że pojawia się pytanie, czy skierowanie środka zaskarżenia do innego sądu wypełniać będzie znamiona „omyłki”. Wszakże nie chodzi tu o niewłaściwość miejscową, a o właściwość rzeczową. Wobec tego nie sposób jest przyjąć, że niewłaściwie wniesione zażalenie powinno być przekazane zgodnie z art. 35 § 1 k.p.k. w zw. z art. 125 k.p.k., a zwłaszcza w sytuacji, gdy stronę reprezentuje kwalifikowany pełnomocnik – zob. M. Kurowski (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2022, t. 1, komentarz do art. 125 oraz cytowana tam literatura.

się – tylko z sobie znanego powodu – na wprowadzenie tzw. instancji poziomej. Wobec tego wszystkie wnioski składane w trybie art. 254 k.p.k. powinny podlegać tej samej ścieżce zaskarżenia (*argumentum a rubrica*)²⁰. Niemniej jednak z pola widzenia nie można zatracić tego, że ustawodawca wskazał w art. 293 § 3 zd. 2 k.p.k., że odpowiednio stosuje się jedynie art. 254 § 2 k.p.k. Co za tym idzie, nie można stosować przepisów odpowiednio tam, gdzie nie zostało to bezpośrednio wskazane przez ustawodawcę. Rację zatem przyznać należy J. Skorupce, że skoro „odpowiednio stosuje się jedynie art. 254 § 2 k.p.k.” to „zażalenie na postanowienie sądu będzie rozpoznawane na zasadach ogólnych, a nie w ramach tzw. instancji poziomej (horyzontalnej), jak przewiduje art. 254 § 3 k.p.k.”²¹. Dodać w tym kontekście należy też, że jeśli wniosek w przedmiocie zmiany bądź uchylenia postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego złożony zostanie przed wniesieniem aktu oskarżenia do prokuratora prowadzącego postępowanie, to ewentualny środek zaskarżenia na postanowienie wydane w przedmiocie wniosku powinno zostać wniesione na zasadach ogólnych (art. 465 § 2 k.p.k.), a nie zgodnie z art. 254 k.p.k.

Reasumując, zgodnie z zasadą *exceptiones non sunt extendendae* wskazać należy, że odpowiednie stosowanie danych przepisów i norm jest wyjątkiem, a zatem bez konkretnego wskazania przez ustawodawcę potraktowanie tego wyjątku rozszerzająco nosić będzie znamiona działania *ultra vires*. Odpowiednie stosowanie ma zatem tylko odniesienie co do dopuszczalności samego zażalenia, a nie wpływa na właściwość sądu właściwego do jego rozpoznania. Samo wydanie postanowienia w wyniku wniesienia wniosku o uchylenie zabezpieczenia majątkowego nie może wpłynąć na zmianę czy też pozbawienie sądu wyższej instancji możliwości rozpoznania zażalenia, nie chodzi tu bowiem o impuls stanowiący podstawę do wydania zaskarżonego postanowienia, a ściśle ustawowo przypisane uprawnienie do rozpoznania konkretnego środka zaskarżenia przez sąd właściwy²².

VI

Rozważania prowadzone w niniejszym artykule pozwalają na wysnuć trzech zasadniczych wniosków.

1. Termin trzymiesięczny (zgodnie z art. 254 § 2 k.p.k.) powinno się liczyć od pierwszego postanowienia wydanego w sprawie w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego. Termin ten nie ulega odnowieniu, gdy zostanie wydane kolejne postanowienie w przedmiocie tego środka przymusu. Taka wykładnia dopuszczalaby – w najbardziej ekstremalnej sytuacji – niejako wyłączenie możliwości zaskarżenia postanowienia, postanowienia w tym przedmiocie mogłyby być bowiem wydawane nawet *pro forma*, tylko w celu zablokowania możliwości zaskarżenia postanowienia.

²⁰ Por. J. Skorupka (w:) *Kodeks...*, komentarz do art. 254.

²¹ Zob. J. Skorupka (w:) *Kodeks...*, komentarz do art. 293.

²² Por. K. Eichstaedt (w:) *Kodeks...*, komentarz do art. 293.

2. Wniosek o uchylenie bądź zmianę postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego uprawniony jest nie tyle z uwagi na analogiczne zastosowanie art. 254 k.p.k., ale możliwość wniesienia tego wniosku wynika ze zdolności postulacyjnej przypisanej stronie postępowania karnego, wynikającej bezpośrednio z art. 9 § 2 k.p.k.

3. Zażalenie na postanowienie wydane w przedmiocie wniosku oskarżonego (podejrzanego) powinno być skierowane zgodnie z zasadami ogólnymi, a nie może zostać rozpoznawane w ramach tzw. horyzontalnej (poziomej) instancji.

ABSTRACT

Przemysław Krawczyk

The author is a trainee advocate (District Bar Association in Wrocław) and a graduate of the Faculty of Law, Administration and Economics of the University of Wrocław.

Interlocutory appeal against a decision concerning a motion to revoke freeze on assets – comments against the background of Article 293(3) of the Code of Criminal Procedure

The legislator has created several institutions aimed at protecting the proper course of criminal proceedings. Such institutions undoubtedly include preventive measures and coercive measures. Nevertheless – bearing in mind the optics of this article – the author focused primarily on the possibility of lodging a complaint against a decision on a coercive measure in the form of freeze on assets issued because of the accused (suspect) or his/her defence counsel filing a motion to revoke/amend the decision on freeze on assets. After all, in accordance with the will of the legislator, decisions regarding freeze on assets may be appealed against (Article 293(3) of the Code of Criminal Procedure, CCP), it is not entirely clear on what basis and whether the accused (suspect) and his/her defence counsel are entitled to submit a motion for repealing/amending the decision on asset freeze. Even assuming that the above-mentioned entities are entitled to submit such a motion, there may be problems inherently related to the right to appeal a procedural decision issued as a consequence of the motion, said problems related to the temporal limitation of lodging a means of appeal resulting from Article 254(2) CCP. Similarly, there is no universal agreement – if we assume that lodging an appeal is possible – which court will have jurisdiction to examine the given means of appeal. There are two competing views: according to one Article 254(3) CCP applies directly to jurisdiction, while according to the other it is necessary to adopt the jurisdiction of the court on general rules.

Keywords: *means of appeal, interlocutory appeal, freeze on assets, preventive measures, coercive measures, jurisdiction of the court*

Przemysław Krawczyk

ORCID: 0000-0002-5462-3540; e-mail: przemyslawkrawczyk3@gmail.com

Autor jest aplikantem adwokackim (Izba Adwokacka we Wrocławiu) oraz absolwentem Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

BIBLIOGRAFIA ZAŁĄCZNIKOWA

- Błachnio-Parzych Anna**, *Przepisy odsyłające systemowo (wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2003/1
- Chmielniak Łukasz, Klonowski Marcin, Rychlewska-Hotel Aleksandra, Zagrodnik Jarosław** (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji 2019*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2020, LEX/el., komentarz do art. 293
- Eichstaedt Krzysztof** (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2022, t. 1, komentarz do art. 293, teza 5
- Gutowski Maciej, Kardas Piotr**, *Sądowa kontrola konstytucyjności prawa. Kilka uwag o kompetencjach sądów powszechnych do bezpośredniego stosowania Konstytucji*, „Palestra” 2016/4
- Korzeniewska-Lasota Anna**, *Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów. Część 1. Zagadnienia ogólne*, „Palestra” 2013/9–10
- Kurowski Michał** (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2022, t. 1, komentarz do art. 125
- Nowacki Józef**, *Analogia legis*, Warszawa 1966
- Nowacki Józef**, *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa*, „Państwo i Prawo” 1964/3
- Sanetra Walerian**, *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji RP przez Sąd Najwyższy*, „Przegląd Sądowy” 2017/2
- Skorupka Jerzy** (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, Legalis, komentarz do art. 254
- Skorupka Jerzy** (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, Legalis, komentarz do art. 293
- Starzyński Piotr**, *Zabezpieczenie majątkowe w postępowaniu przygotowawczym*, „Prokuratura i Prawo” 2005/7–8
- Stefański Ryszard A.**, *Ograniczona zaskarżalność postanowień w przedmiocie środka zapobiegawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2000/10

Tylman Janusz (w:) **Grzegorz Tomasz, Tylman Janusz**, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2005

Waltoś Stanisław, *Proces karny*, Warszawa 2008

Wiliński Paweł, *O koncepcji rzetelnego procesu* (w:) *Rzetelny proces karny. Materiały konferencji naukowej. Trzebieiszowice 17–19.09.2009 r.*, red. J. Skorupka, W. Jasiński, Warszawa 2010